

Vielä Venäjä-osaamisesta

■ Arto Mustajoki

Tieteessä tapahtuu -lehden numerossa 8/2009 julkaistu Virpi Kaiston artikkeli ”Epämääräinen Venäjä-osaaminen” oli poikkeuksellisen monipuolinen analyysi tästä sekavasta käsitteestä. Toisin keskusteluun vielä pari lisänäkökulmaa, jotka perustuvat alustukseeni pääministeri Matti Vanhasen vetämässä Venäjä-foorumissa joulukuun alussa.

Mielestäni asian ympärillä käytävää keskustelua selventäisi, jos jakaisimme Venäjä-osaamisen kahteen päälohkoon, tieteelliseen (tai tutkimukselliseen) ja praktiseen (käytännölliseen). Toinen välttämätön osa tarkastelua on Venäjä-osaamisen vertaaminen johonkin toiseen entiteettiin, muuten on vaikea määritellä, onko sitä paljon tai vähän.

Tieteellinen Venäjä-osaaminen on suomalaisten tutkijoiden vaikuttavuutta ja näkyvyyttä globaalissa Venäjä-tutkimuksen kentässä. Meillä ei ehkä ole monia yksittäisiä tutkijoita, jotka olisivat maailmankuuluja alallaan, mutta kokonaisuudessaan suomalaisten Venäjä-tutkijoiden panos kansainvälisesti tarkasteltuna on varsin merkittävä. Tämä on subjektiivinen mielipide, mutta sen tueksi voidaan esittää joitakin argumentteja. Suomen Akatemian *Muuttuva Venäjä* -tutkimusohjelman puolueeton kansainvälinen arviointi kertoo, että meillä on tehty yli sata Venäjään kohdistuvaa väitöskirjaa tällä vuosisadalla. ICCEES:in maailmankongressissa Berliinissä suomalaisten tutkijoiden osuus paneelien vetäjinä ja esitelmän pitäjinä on ollut myös vahva. Venäjä-tutkimuksesta ei ole olemassa kansainvälistä tietokantaa, jonka avulla voitaisiin tehdä luotettavia kvantitatiivisia analyysejä tutkimustoiminnan määrästä ja laadusta, mutta uskallan väittää, että Venäjä-tutkimus on ainoa tai lähes ainoa tieteenala (kansallisten tieteiden ohella), jossa Suomi voi absoluuttisesti (ei siis suhteutettuna väkilukuun) kilpailla sellaisten suurten maiden kanssa kuin Saksa tai Iso-Bri-

tannia. Yleensä suomalaisten tutkijoiden osuus maailman tieteellisestä tuotannosta on 0,5–1 %, Venäjä-tutkimuksessa se on varovaisesti arvioiden 4–5 %. Tällä tavalla ymmärrettynä meillä siis on merkittävän paljon Venäjä-osaamista.

Käytännön Venäjä-osaaminen on liikemiesten, poliitikkojen, virkamiesten ja tavallisten kansalaisten tietotaitoa, jota voidaan hyödyntää kanssakäymisessä venäläisten kanssa. Se on kommunikatiivista kompetenssia, kokemuksen tuomaa ymmärrystä sekä venäjän kulttuurin ja historian tuntemista. Tällaista Venäjä-osaamista voi olla ilman venäjän kielen taitoa, mutta tuskin ilman jonkinlaista venäläisyyden peruselementtien tiedostamista. Kielitaidon avulla kanssakäymistä voidaan syventää ja monipuolistaa, se auttaa myös pääsemään paremmin perille venäläisten sieluelämästä. Praktisen Venäjä-osaamisen tasoa on mahdoton mitata, mutta kokemuspohjaisesti uskallan tehdä kaksi vertailevaa huomiota. Ensinnäkin suomalaisilla on praktista Venäjä-osaamista keskimäärin merkittävästi enemmän kuin muilla länsimaisilla kansoilla, mutta toiseksi, jos vertailukohdaksi otetaan se, miten hyvin suomalaiset tuntevat Pohjoismaat ja anglosaksisen maailman, Venäjä-osaamisemme on hyvin vaatimattomalla tasolla. Olemme vielä hyvin kaukana tilanteesta, jossa Venäjä-osaaminen olisi luontainen osa suomalaisten yleistä kompetenssia. Edelleenkin monessa organisaatiossa on tapana sysätä yhteydenpito venäläisiin joidenkin yksittäisten työntekijöiden vastuulle. Tähän ovat syynä sekä mentaalit esteet ja aversiot että kielitaidon ja kokemuksen puute.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston venäjän kielen professori.